

KASKANJE INTERNETA U BIH: INFORMATIČKA HIPERREALNOST DALEKA REALNOST ZA UNIVERZET U BANJALUCI?!

Tatjana Tapavički Duronjić

05. oktobar 2004.

Kada je New York Times 1983. godine u redovnom godišnjem proglašavanju čoveka godine, za 1982.godinu imenovao PC – dakle, kompjuter, nova informatička tehnologija nagovestila je nesagledive promene u informatičko-komunikacijskom svetu. Tako je označen početak 4. tehnološke revolucije i novog informatičkog doba.

Aktuelan i jedinstven informacijski poredak, proces prenosa podataka doveo je skoro do savršenstva. Ekspanzivan rast primene u tom poretku ima, pre svih, Internet, virtuelna sredina stvorena upotrebom kompjutera. Intenzitet sveprisutnosti Interneta i neprekidan rast njegove primene na globalnom nivou menja sliku sveta. Sve postaje tu i sada, kako bi to rekao Pol Virilio i zahvaljujući tome svet postaje globalan. Nastaje novo e-društvo s perspektivom mondijalizacije.

Održavanje i prvog Svetskog samita o informatikom društvu u decembru 2003. godine u Ženevi, jasno govori o globalnom shvatanju nove informatičke tehnologije. O veličini i značaju Samita dovoljno ukazuje podatak da je u Ženevi tog dana na samitu bilo više od deset hiljada učesnika i oko 50 šefova država i vlada iz 175 zemalja. Pod generalnim motom da nakon otkrića Interneta u sferi tehnologije komunikacija *ništa nije kao ranije*, Samit je problemima komuniciranja Internetom pristupio globalno i kompleksno, shvatajući ga kao osoben i moćan poredak.

U takvom agresivnom tehno okruženju, sa ambicijama povećanja stepena upotrebe nove tehnologije, teritorijalno mala i siromašna zemlja kao što je Bosna i Hercegovina, teško može da hvata korak u tom razvojnom procesu. Republika Srpska, entitet države BiH, u posebno je nepovoljnom položaju. Neka istraživanja koja su prošle godine sprovedena na nivou BiH, pokazuju da su podaci o korišćenju Interneta poražavajući niski. Od oko blizu 4 miliona stanovnika svega 100 hiljada predstavlja stalne ili povremene korisnike.

Nizak životni standard, visoka stopa nezaposlenosti, nezavršena migraciona kretanja pokrenuta poslednjim ratom na ovim prostorima (1.2 miliona ljudi u izbegličkom statusu) realni su faktori koji utiču na stabilizovanje ekonomskih prilika u entitetu RS, a time direktno i na ukupan položaj u raspolaganju i korišćenju novih tehnologija. Takav negativan kontekst snažno se odražava i na institucije obrazovanja, posebno na najviše akademske institucije zemlje - fakultete i univerzitete.

Ako su ove institucije ogledalo zemlje, a jesu, onda razlog za istraživanje u ovom domenu nije teško pronaći.

Istraživanjem sprovedenom na banjalučkom Univerzitetu, s ciljem utvrđivanja stepena i načina korišćenja kompjuterske tehnologije, posebno Interneta na Univerzitetu, autor ovog teksta tražila je odgovore i na pitanje: da li je Bodrijarova hiperrealnost, prisutna u svim najvišim obrazovnim ustanovama u Evropi, daleka i od same realnosti za ovaj Univerzitet? Istraživanje je rađeno u periodu od decembra 2003. do juna 2004. godine. Kao instrument korišćen je anketni upitnik sa skalom, s ciljem da se utvrdi procenat posedovanja kompjutera ispitanika, procenat korišćenja Interneta, neki vrednosni stavov ispitanika i o Internetu kao mediju i tehnologiji i da se izmere stepeni zadovoljstva ispitanika informaciono-tehnološkom opremljenošću fakulteta, odnosno Univerziteta.

Rezultati šestomesečnog istraživanja pokazuju, pored ostalog, da je Banjaluka jedini univerzitetski centar u Evropi nepovezan u Evropsku akademsku zajednicu! Šta to znači za akademsku zajednicu, pa i društvo uopšte, nije teško pogoditi. Kao jedna od najsnažnijih direktnih implikacija svakako je nemogućnost korišćenja akademskih povlastica u usavršavanju kroz seminare, predavanja i sl. ali i nabavci aktuelne literature, publikacija, časopisa neophodnih za aktuelizovanje naučnih znanja.

Istraživanje je pokazalo mnogo zanimljivih činjenica i stavova ispitanika čiji vrednosni okviri mogu biti bolje shvaćeni nakon kratkog prikaza infromatičke razvijenosti, odnosno nerazvijenosti aktuelnog sveta. Posmatrani u tom kontekstu, rezultati istraživanja, upozoravaju na potrebu brzog menjanja stanja u regionu i uže, na ovom Univerzitetu.

Da li je sadašnja primena i način korišćenja nove tehnologije ohrabrujuća za telekomunikaciono *nerazvijene sredine*, najuočljivije govore konkretni podaci o rasprostanjenosti upotrebe nove tehnologije u svetu i Evropi. Na osnovu njih upoređujući podaci dobijeni ovim istraživanjem više su nego poražavajući.

Aktuelni komunikacijski digital divas

U zemljama članicama Evropske unije (sa oko 450 miliona stanovnika od maja ove godine) ima više od 200 miliona korisnika interneta ili oko 50 odsto. Norveška, zemlja koja ima svega oko 700 hiljada stanovnika više od BiH, ima najveći broj korisnika u Evropi, a procentualno u odnosu na broj stanovnika, i u svetu. Sa stopom širenja upotrebe Interneta od 200 odsto godišnje i brzinom kompjutera koja se udvostručuje svakih 18 meseci i pored činjenice da za primenu ove tehnologije važi tzv. sinergetički efekat, očekuje se da će i današnjih 580 ili, po drugim izvorima i

605 miliona korisnika, biti vrlo brzo anahroni podaci. Na žalost kao i kod primene drugih nastajućih tehnologija pre Interneta, i ovdje važi pravilo da rastuću upotrebu prate samo razvijene zemlje Zapada i SAD, koje čine 91 odsto korisnika Interneta u svetu. Kao drastičan primer aktuelnog komunikacijskog jaza može poslužiti Afrika sa ispod 1 procenta korisnika. U ovom nepopularnom kontekstu, na žalost, nalazi se i BiH. Sa 2.3 odsto korisnika pripada komunikacijski najnerazvijenim područjima u regionu i Evropi. Broj korisnika u Federaciji se, prema nekim procenama, kreće oko 60 hiljada ili 1.5 odsto, u Republici Srpskoj taj je broj i manji i iznosi oko 45 hiljada ili 1.1 odsto. Doduše postoji trend rasta primene kompjutera i interneta, ali zvanično nije verifikovan novim naučnim istraživanjima. Prema podacima časopisa *Memories*, konekciju preko jednog od provajdera ima svega 3 odsto stanovništva države BiH, dok je broj građana koji je za njega čuo 20 odsto. Bez kritičke mase korisnika, sa niskim procentom korišćenja Interneta, teško je verovati da će priključenje najbržoj istraživačkoj mreži u svetu, kao što su recimo *Internet i Geant*, biti uskoro moguće.

Univerzitet bez konekcije

Zbog ovakve situacije trpe i sve obrazovne institucije, posebno ustanove visokog školstva. Istraživanje o stepenu i načinu korišćenja kompjutera i Interneta koje je sprovedeno u periodu od decembra 2003. do kraja juna 2004. godine na Univerzitetu u Banjaluci, pokazalo je da ni najviši obrazovni sistemi nisu imuni na činjenicu opšteg informatičkog zaostajanja u regionu.

Kroz teorijsko i empirijsko istraživanje teme pod naslovom *Internet i komunikacija*, dobijeni su preliminarni rezultati koji, s obzirom da je reč o prvom istraživanju takve vrste u RS, mogu poslužiti kao osnov za razmišljanje i delovanje u razvojnim projektima Univerziteta.

Istraživački uzorak činilo je 87 profesora i saradnika 8 fakulteta Univerziteta u Banjaluci i 306 studenata istih ustanova. S obzirom da Univerzitet ima blizu hiljadu zaposlenih profesora i saradnika i oko 14 hiljada studenata, uzorak nije statistički relevantan, ali se značaj istraživanja može pronaći u već pomenutoj usmeravajućoj funkciji ovog rada.

Rezultati šestomesečnog istraživanja upućuju na zaključke da naši ispitanici u visokom procentu poseduju kompjuter, 81.2 odsto, u visokom procentu i upotrebljavaju kompjuter, 87.1 odsto, a Internet koriste i u većem procentu od 93.7 odsto. Istraživanje nije pokazalo statistički bitnu razliku u upotrebi Interneta i zvanja ispitanika, iako najveći procenat korišćenja Interneta imaju asistenti i viši asistenti. Rezultati obrade podataka nisu pokazali ni da li na vrednovanje Interneta kao medija utiče zvanje ispitanika, jer su ga ispitanici najčešće vrednovali kao korisnu tehnologiju - budućnost koja ima perspektivu. Sudeći po ovim osnovnim parametrima, polazna pretpostavka da Univerzitet u Banjaluci ne prati informatički rast primene u Evropi, pokazala se netačnom. Međutim, detaljnija

analiza upitnika, instrumenta istraživanja, pokazala je da je moguće verovati da su ispitanici pokazali *lažno pozitivan stav* prema novoj tehnologiji.

Naime, ispitanici u visokom procentu i poseduju kompjuter i koriste Internet, imaju ga u preko 85 odsto slučajeva i u svojim kabinetima, ali ga koriste u ograničenim domenima, malo vremena troše na rad s kompjuterom, u niskom procentu ga koriste za pripremu nastave, a često ga koriste uz pomoć drugog lica. Kada je u pitanju upotreba Interneta, situacija traži još više opreza, jer, naši ispitanici, koriste vrlo mali broj Internet servisa, uglavnom elektronsku poštu (skromno i neredovno), malo vremena provode na Internetu, što može da ukaže na nizak stepen interesa ispitanika za korišćenje interneta, ali i da pokaže da nema surfanja i kvalitetnog rada na Internetu. U velikom procentu ispitanici ne bi provodili više vremena na Internetu, u pripremi nastave svakodnevno ga koriste samo asistenti i viši asistenti (49.1%), a u niskom procentu koriste elektronska izdanja knjiga, publikacija i studija. Iako su naši ispitanici naučni i prosvetni radnici, oni uglavnom ne koriste mogućnost usavršavanja znanja putem Interneta. U vreme anketiranja ni jedan naš ispitanik nije imao svoj web site a ne postoje ni virtuelni programi čiji su autori ili učesnici naši ispitanici.

I ispitanici – studenti u relativno visokom procentu (više od 56 odsto) poseduju kompjuter. Pozitivno je da znatno veći procenat ispitanika koristi Internet nego što poseduje kompjuter (preko 85%). Na osnovu toga zaključujemo da studenti koriste novu tehnologiju van kuće, najčešće u Internet kafeu ili kod prijatelja, što istraživanje potvrđuje.

Začuđujuće je da naši ispitanici, posebno profesori, uprkos navedenom, i pogotovo uprkos činjenici da Univerzitet nema organizovanu konekciju na Internet, (u jednom periodu ni Rektorat nije imao gotovo šest meseci konekciju) u velikom procentu visoko vrednuju upotrebu Interneta na fakultetu i na Univerzitetu?! Sudeći po ovim, ipak samo delimično iznesenim podacima ovog istraživanja, Bodrijarova hiperrealnost razvijenog sveta, zaista je daleka realnost Univerziteta.

Ohrabruje činjenica da su neki fakulteti (Ekonomski i Elektrotehnički) uspešno konektovani preko komercijanih provajdera (Teol i Blic). Teši podatak da je rektorat Univerziteta izradio tzv. Institucionalni plan razvoja Univerziteta do 2010. godine koji predviđa i načine informatičkog razvoja. U ovom Planu stoji i sledeće: «*Together with the modernization of libraries, we will use modern inforamtion techologies (development of local area network and high-quality access to the Internet) as an important instrument for the realisation of the objectives we have set.*» (“*Zajedno s modernizacijom biblioteka, korišćemo moderne informatičke tehnologije (razvoj lokalne područne mreže i visokokvalitetan pristup Internetu) kao važan instrument u realizaciji ciljeva koje smo postavili.*”)

U ovoj teškoj situaciji bodri postojanje intelektualne i pokretačke i kritičke mase unutar Univerziteta, koja treba da bude inicirana i podržana u izradi i instliranju programa informatičkog razvoja Univerziteta. Ova, do sada nekorišćena intelektualna energija, trebala bi biti organizovano inicirana od vodećih struktura Univerziteta u izradi početnih razvojnih informaciono-komunikacijskih projekata, s ciljem hitne izmene stanja u ovoj oblasti. Bez boljeg razumevanja aktuelnog informatičkog doba, Univezitet u Banjaluci ostaće van mnogih važnih naučnih i razvojnih projekata, što će ga izolovati i u opštem razvojnom smislu.

mr Tatjana Tapavički Duronjić, viši asistent Filozofski fakultet Banjaluka, Odsjek za žurnalistiku